

A spontán beszéd – monologikus és dialogikus szövegek

Markó Alexandra

ELTE BTK Fonetikai Tanszék

markoxa@ludens.elte.hu

II. EGRI KIEJTÉSI KONFERENCIA

2005. október 22.

A beszéd

 felolvasás

reproduktív vagy interpretatív beszéd

fél-reproduktív beszéd

 spontán, kötetlen beszéd

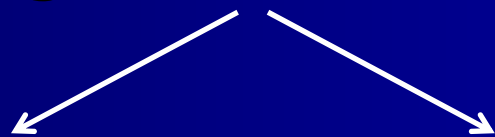
(Wacha 1974)

A spontán beszéd

„a gondolkodás és a szöveg megalkotása, a mondatok megkonstruálása (az akció) és elmondása (a produkció) szimultán folyamatban, egy időben zajlik le, szinkrón tevékenység” (Wacha 1974)

pszicholingvisztikai megközelítés

monologikus

dialogikus

A monologikus vs. dialogikus spontán beszéd vizsgálata

Módszertan

- ↳ felvételi lehetőségek
- ↳ elemzés: szünet vs. hallgatás
zajmentes beszédszakaszok (?)

Eredmények

- ↳ a mondatfajták megoszlása
- ↳ szintaktikai szerkezet/szerkesztettség
- ↳ szupraszegmentális jellegzetességek

Kísérlet

Cél:

a monologikus és dialogikus spontán beszéd szupraszegmentális szerkezetének összevetése

Adatközlők:

négy 21 éves budapesti egyetemi hallgató (két nő és két férfi)

Anyag:

narratívák interjúhelyzetben (4'39"–8'07")
társalgás (12'01"–36'01")

Kísérlet

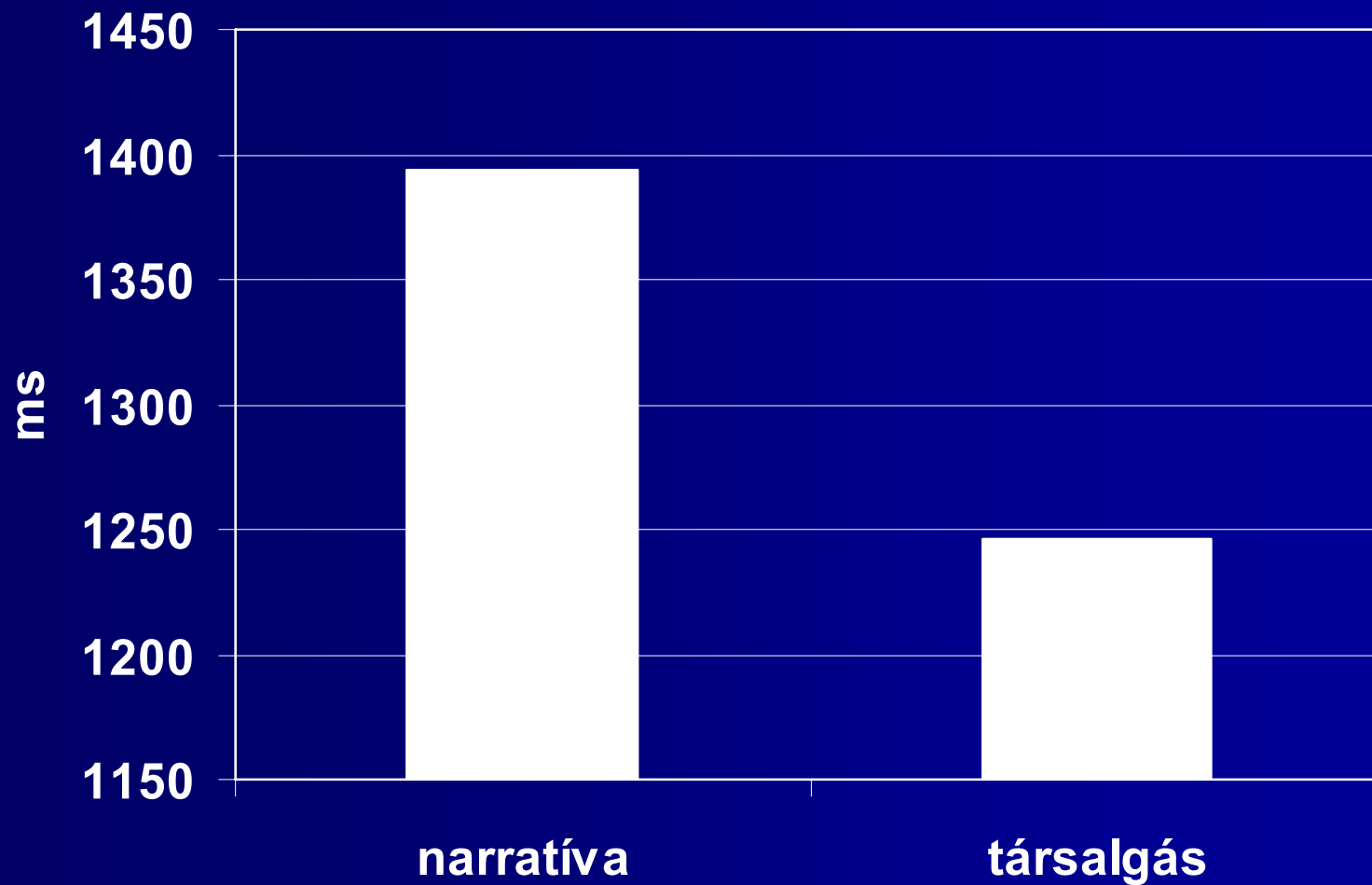
Módszer:

- **Mérések és adatolás:**
a beszédszakaszok és szünetek időtartama, az F_0 minimum- és maximumértékei, hangmenetek
- **Számítások:** artikulációs és beszédtempó, hangterjedelem és hangközök
- **Szerkezeti elemzés** (a szövegek relatív folyamatossága)
- **Statisztikai elemzés**

} Praat 4.2 és
4.3

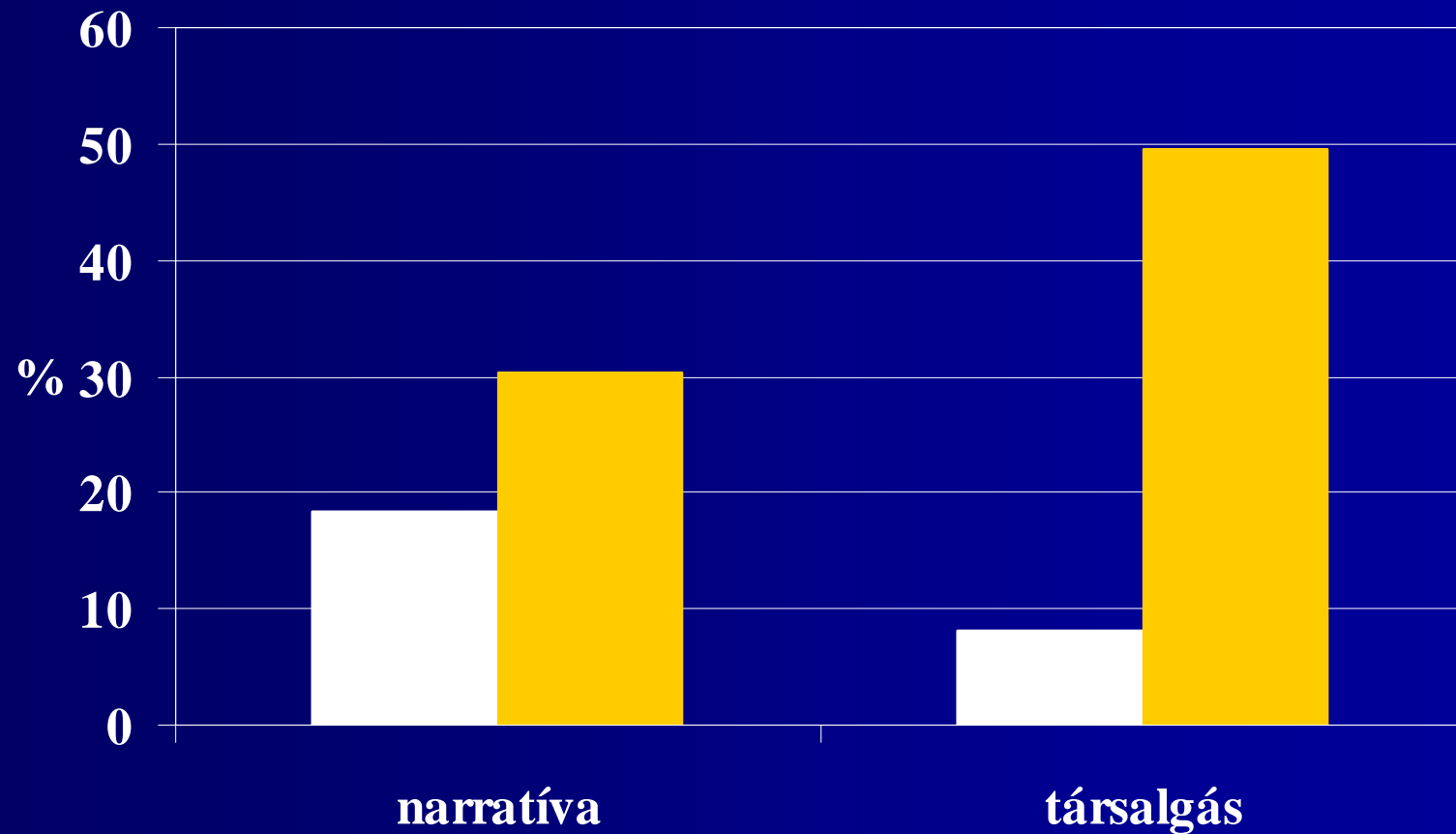
} SPSS 11.0

A beszédszakaszok időtartama

A szövegek folyamatossága

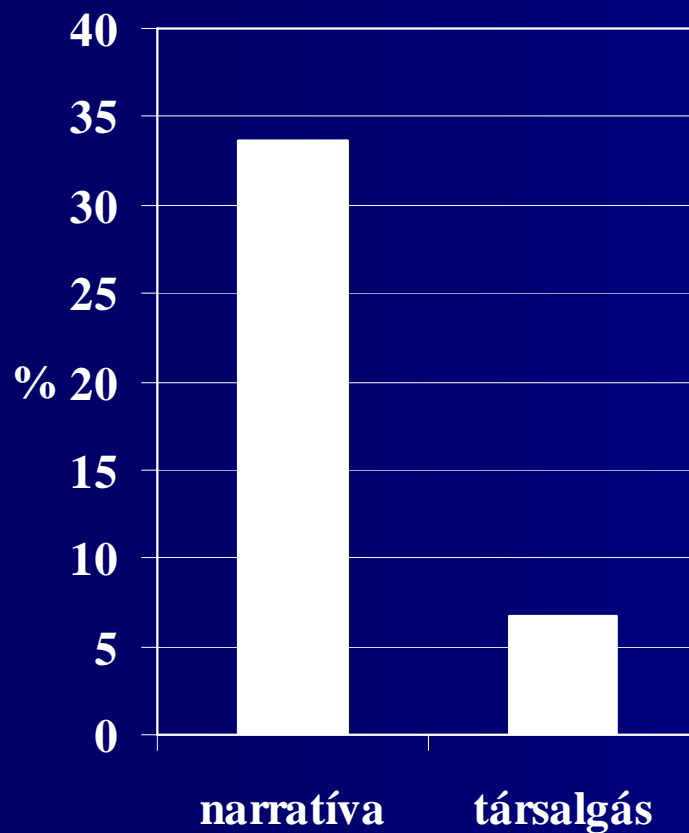
■ egyszavas beszédszakaszok ■ mondategységnyi beszédszakaszok

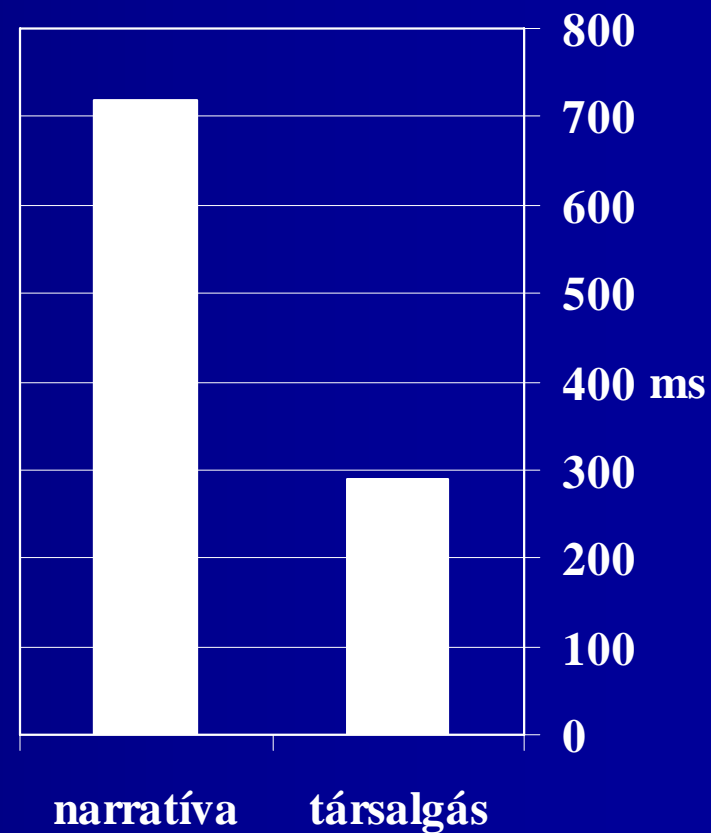

A szünetek

aránya

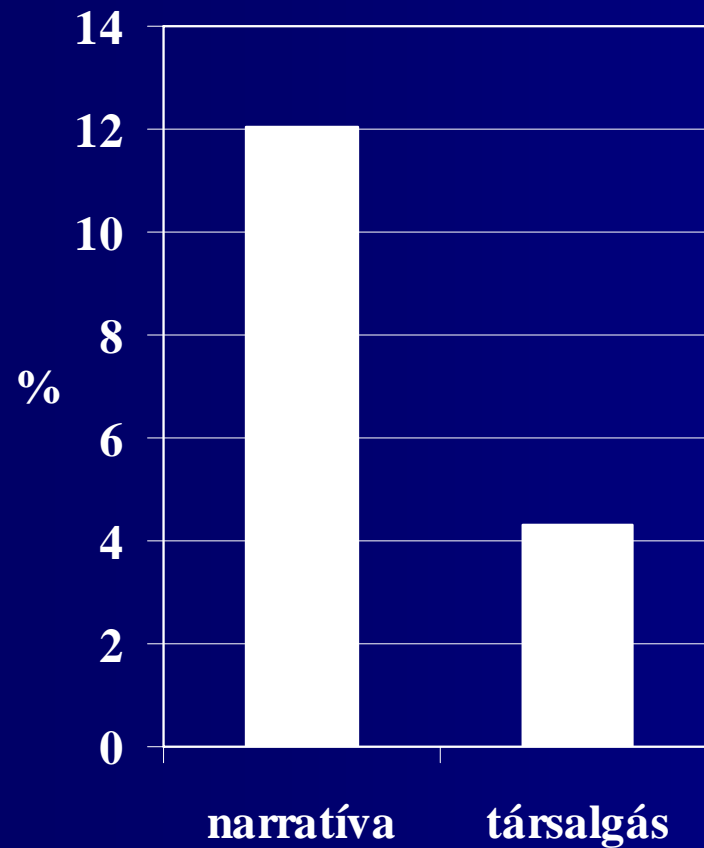

időtartamátlaga

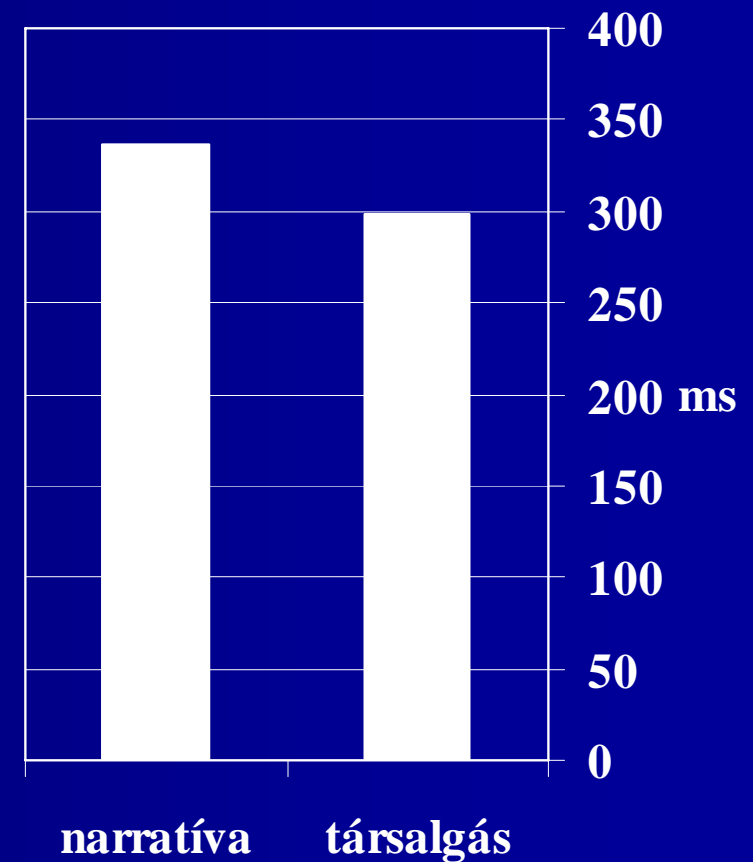

A kitöltött szünetek

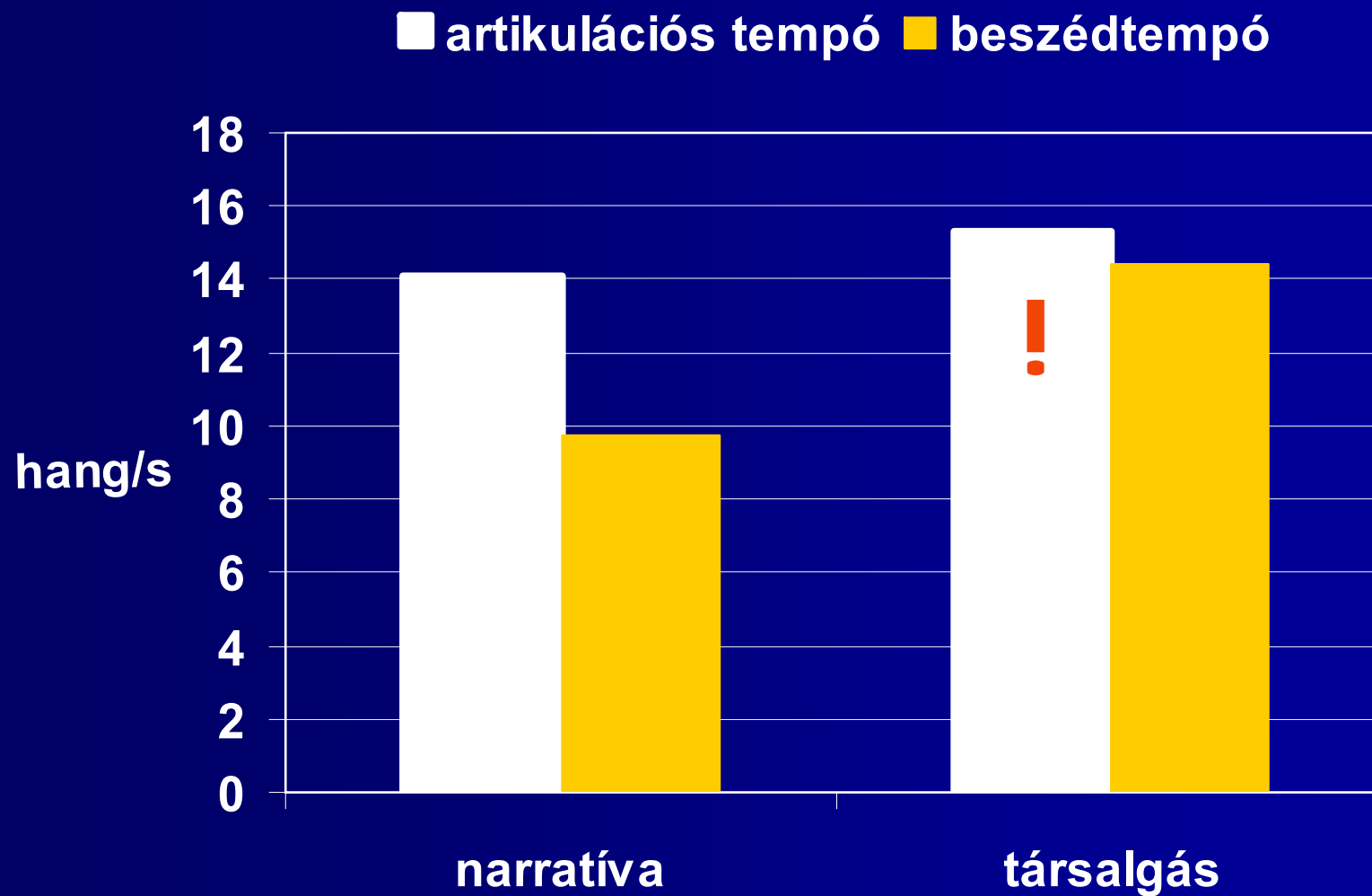
aránya

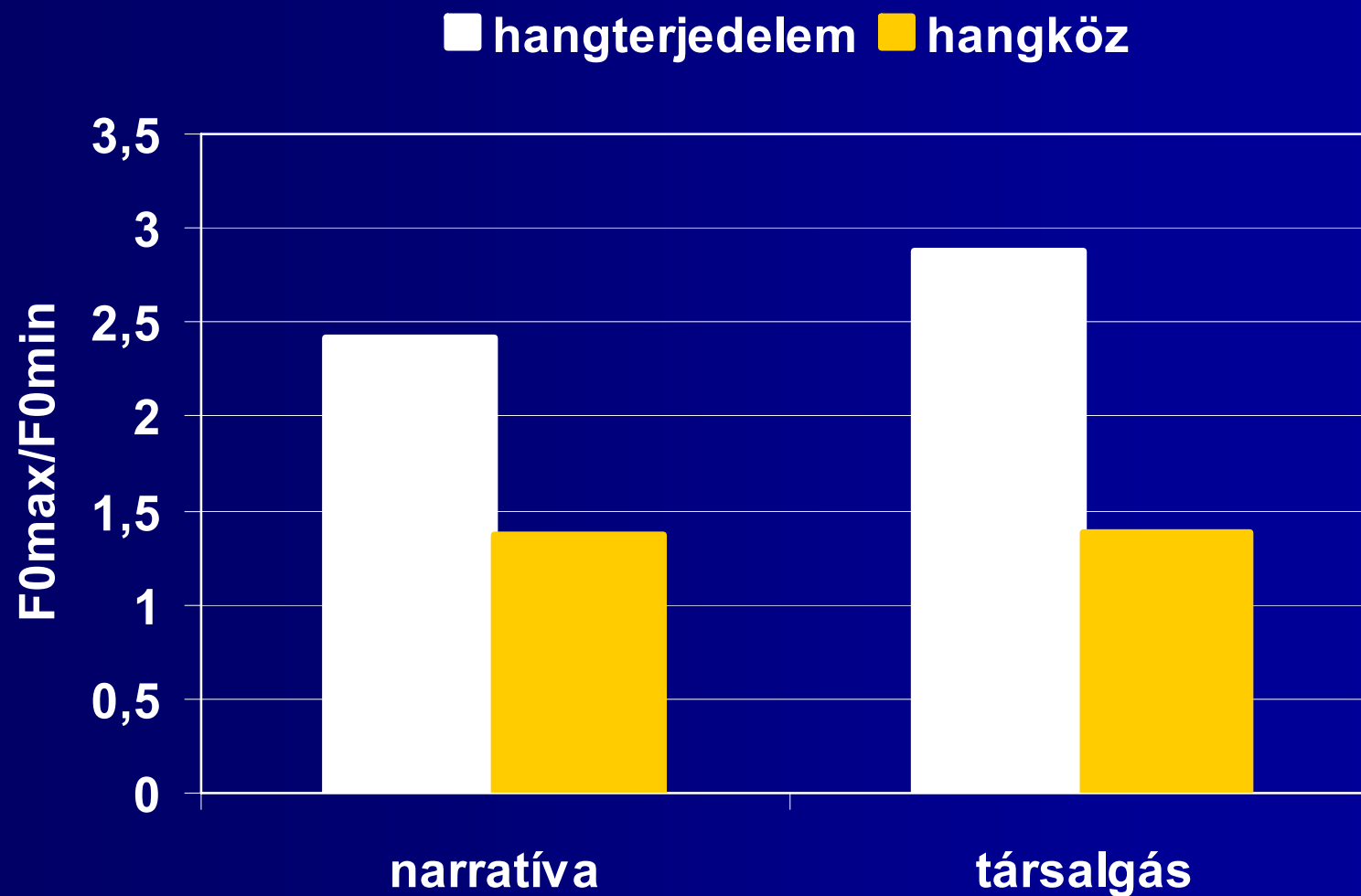
időtartamátlaga

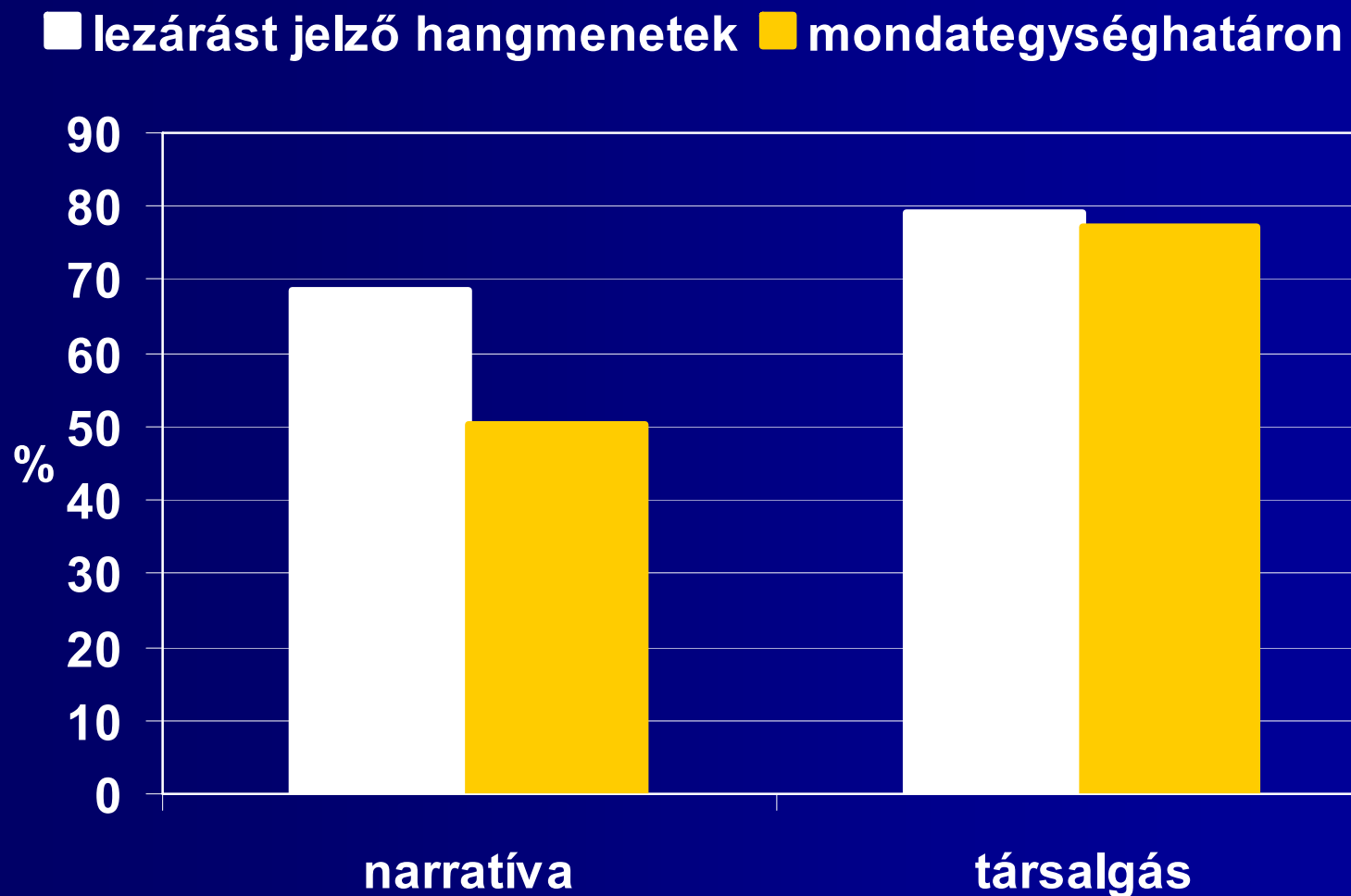
Az artikulációs és beszédtempó

Hangterjedelem és hangköz

A szakaszzó hangmenetek

Következtetések

A **grammatikai szerkesztettség** alapján a társalgás „folyamatosabb”, gyakrabban fordul elő szünet mondategységhatáron ← lehetőség van a többiek beszéde alatt megtervezni a mondanivalót.

A társalgás **szünete**i szignifikánsan rövidebbek ← a beszélők közötti szabályrendszer (szóátvétel).

A társalgásban ritkábbak a **kitöltött szünetek** ← a beszédpartnerek kooperatív viselkedése.

Következtetések

Az **artikulációs és beszédtempó** statisztikailag szignifikáns különbségei ← versenyhelyzet?

A **hangterjedelem-értékek** különbségei ← szituáció- és témaspecifikus.

A társalgásban gyakoribbak a **lezárást jelző dallammenetek**, és mondategységhatáron ugyanannyira, mint másutt ← az egyértelműen monologikus helyzetben a lezárás szándékának – aktív beszédpartnerek hiányában – nincs jelentősége, a társalgásban azonban az együttműködés elengedhetetlen feltétele.

Összegzés

A monologikus és dialogikus szövegtípusokban bizonyos szupraszegmentális jegyek eltérő módon és mintázatokban jelennek meg, pl.:

- a beszédszakaszok időtartama,
- a szünetek helye, mennyisége és időtartama (a kitöltött szünetek mennyisége és időtartama),
- az artikulációs és beszédtempó,
- a szakaszvégi hangmenetek megoszlása.

A SPONTÁN BESZÉD ?

Az előadás bővebb változata megjelent:

Markó Alexandra: A spontán beszéd –
monologikus és dialogikus szövegek.
In Zimányi, Árpád (red.): *Acta Academiae
Pedagogicae Agriensis.
Nova Series Tom. XXXIII.
Sectio Linguistica Hungarica.*
Eger, 2006, 66–78.

markoxa@ludens.elte.hu